שמעתא עמיקתא

גליון תכ"ו | פסח – תש"פ | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב'

הלכות מצויות בשעת מגיפה (ב)

גליון מיוחד

עקב התפשטות נגיף הקורונה

תפילה וקריאת התורה

תפילה בצבור

במקום שיש חשש פגיעה בבריאותו

אע"פ שיש להשתדל להתפלל בבהכ"נ עם הצבור [שו"ע (סי' צ סעי' ט)], מ"מ מי שאין בידו להתפלל במנין מחמת חשש הדבקות יתפלל ביחידות. [דהרי מצינו ביד אליהו (סי' ז ד"ה ומלשון) שפסק שבמקום הפסד ממון אינו מחויב להתפלל בצבור, דאין זה אלא הידור מצוה וע"כ אמרו בלשון "ישתדל" להתפלל עם הצבור. ועיי"ש דבכה"ג יתפלל בביתו ולא בבהכנ"ס כיון שאסור להקדים תפלתו לתפלת הצבור, אא"כ גלוי לכל ונראה שמחמת האונס מתפלל ביחידי דבכה"ג עדיף שיתפלל בבה"כ. והביאו המ"ב (סי' צ ס"ק כט), ולפי"ז בחשש חולי וק"ו חשש סכנה שא"צ להתפלל בצבור. ועי' מש"כ בשמעתא עמיקתא גליון קמ"ד]. וכן במקומות שאסור להתפלל בצבור במקום אחד מחמת הוראות הרשויות ע"מ למנוע התקהלויות חייב להשמע על הוראות ואין עליו להתפלל במקומות כאלו. [עי' בשמעתא עמיקתא גליונות תכ"ג ותכ"ה שהבאנו מגדולי הפוסקים שחובה גמורה להשמע על הוראות, ואכמ"ל].

צירוף עשרה דרך מרפסות (צירוף ע"י ראייה)

עקב הוראות הרשויות לעת עתה לא ניתן לקיים מנינים ברשות אחת, אולם יש לתת עצה ע"מ לא לבטל תפלה בצבור, להתפלל כל אחד ברשותו ולהצטרף למנין ע"י שרואים אחת את השני, כגון דרך מרפסות. וזה מועיל אף אם יש מחיצה המפרידה ביניהם. [כן משמע מהשו"ע (סי' נה סעי' יד) וכת' המ"ב (ס"ק נג) דמועיל כי רואין זא"ז. ועיי"ש בפמ"ג שכת' שמשמע מהשו"ע בסעי' י"ז, י"ח וי"ט היפך מזה, מיירי באופן שאין א' רואה את השני. וכבר נקטו כן הפר"ח (ס"ק יג) והמטה יוסף (ח"ב סי' יג). ועיי"ש בפמ"ג דהכא קיל מז'זימון, דהתם אף בבית וחדר א' בעינן רואין זה את זה, וכאן בחדר א' א"צ רואין זא"ז. וכן נקט המחב"ר (אות יא) להקל בשעה"ד דומה למצבנו עתה, עיי"ש. והביאו השער"ת (שם). והמ"ב בס"ק נ"ד סתם דמהני רואים, ובס"ק נ"ב כת' דאם אפשר בנקל להחמיר יעשה כן. ובבה"ל (ד"ה ולחוץ וד"ה ש"ץ) כת' דלכת' יותר טוב להחמיר. ובס"ק נ"ז כת' שבשעה"ד אפשר שיש להקל. ומשמע מכל זה שלמעשה יש להקל בשעה"ד. וביאר הערוה"ש (אות כ) דטעם המקילין כי עיקר השראת השכינה היא על הפנים כדכתיב "כי קרן עור פניו". והערוה"ש (שם) ס"ל דלא מועיל צירוף בכה"ג. וכן פסק הכה"ח (אות ע), וכן מצדד השבה"ל (ח"ט סי' כ). ומ"מ נר' שבשעה"ד כמו במצבנו עתה שיש ביטול הרבה תפלות יש לסמוך להקל אף לשיטתם וכנ"ל בשם השע"ת].

רק חלק רואים אלו את אלו

אף אם רק חלק מהמתפללים רואים אלו את אלו מצטרפים למנין. [כן מבואר בשו"ע (סי' נה סעי' יח) ובמ"ב (ס"ק יז). ועי' בפמ"ג (א"א ס"ק יב) דלאו דוקא ה' וה' ה"ה רוב במקום אחד מהני. ועי' בשהע"צ (סי' קצה אות ו) לענין זימון, שמשמע שדוקא ב' קבוצות מצטרפות ע"י המזמן. אולם י"ל דלענין תפלה בצבור מצרפים בכל גוונא, כי השעה"צ כת' הנ"ל רק כמשמעות והרי תפלה בצבור קילא טפי, דעי' בבה"ל (רסי' קצה) שהביא מח' לענין זימון דמהני ברואין אלו את אלו אף בשתי חבורות שלא היה בכל חבורה כדי זימון האם מצטרפות להוציא א' את חברתה במקצתן רואין זא"ז. ועיי"ש שהבה"ל מחמיר בזה, אולם לענין תפלה בצבור לא מצינו אלא צירוף שיהיה בכל חבורא עשרה כנ"ל. וכעין זה כת' נמי בבה"ל (סי' נה על סעי' ח ד"ה הוא). וכן משמע סתימת המ"ב בסי' נ"ח ובלא"ה דעת האור שמח (ברכות פ"ה הי"ב) דלא כהשעה"צ].

רואים רק את הש"ץ

אם לא רואים אחד את השני אבל רואים את הש"ץ מצרפים אפילו עומדים ברשויות שונים. [כן יוצא מהשו"ע (שם סעי' טו) ושם מיירי בשתי חבורות, וכ"כ הפמ"ג (מ"ז ס"ק יב) דבראוין אפי' בשני בתים מצטרפין כבסימן קצ"ה בזימון, וכן מבואר במ"ב (ס"ק נד) לענין ש"ץ שבראוין מועיל אפ' נמצא במקום מופלג (כי כל א' נותן דעתו עליו והוא מחברן יחד), וכן הוא בבה"ל (סי' קצה ד"ה ומקצתן), ועיי"ש בפמ"ג שאפי' בגגין ועליות או בביתם אחר החלון מצטרפין ברואים. ובבני ציון (ליכטמן סי' נה ס"ק טז, יח, יט) כת' להדיא גם לגבי צירוף לתפילה, שדי בכך שכולם רואים את הש"ץ, ואין צורך שכולם יראו זא"ז. ויש לדון בדינים אלו דבעינן ראייה, באופנים שרואים את השני רק כשעומד או מוציא את ראשו לחוץ וכדו' אם חשיב רואים אף לפני שעושה פעולה זו, די"ל דכיון משבידו לעשותה חשיב רואה. ועי' בחיי"א (כלל נט אות ו) שמבואר דלענין שינוי מקום בברכות הנהנין בכה"ג חשיב רואה מקומו, וצ"ע לענין צירוף לתפלה בצבור].

רואים זה את זה דרך סורגים או רשת

סורגים קבועים בחלון לא חוצצים ועל כן המתפלל מאחוריהם מצטרף ע"י ראייה. [מהרי"א אזולאי (טוב עין סי' יח אות ל) בשם תשב"ץ (ריש ח"ג) הובא בכה"ח (סי' נה אות עו), ועיי"ש שכת' בשם סידור בית עובד (אות מא) דלא מהני כי צריך שיראו א' את השני בלי שום הפסק, וסיים הכה"ח דכן יש להחמיר. אולם מהפוסקים לא משמע כן].

שביל מפסיק בין המתפללים

י"א שאם שביל הרבים מפסיק בין המתפללים (כגון כביש) לא מועיל צירוף אף כשרואים זא"ז. [פמ"ג (סי' נה א"א ס"ק יב) ע"פ השו"ע (סי' קצה סעי' א) שהביא כן בשם יש מי שאומר (הרבינו יונה) לענין זימון. וכן הביא המנח"י (ח"ב סי' מד)]. ובשעת הדחק כמו במצבנו עתה ניתן להקל בזה. [כן יוצא מהמחז"ב (סי' נה אות יא). וכן נר' להל' כי המ"ב לא הביא דין זה לענין תפלה בצבור ואדרבה מסתימת דבריו בסי' זה משמע דשביל לא מפסיק לענין ת"צ. וכבר מבואר לעיל שתפלה בצבור קילא טפי. ועי' באורחות חיים (בהמ"ז אות לד) שכת' שאם רה"ר מפסקת "נראה לכאו' שאין מצטרפין". ובהלק"ט (ח"ב אות קמח) תמה על דין זה והיעב"ץ (כסא של שן לה פרק המזמן אות ח) הביא דין זה מספק. ושו"ר שכן פסק נמי הגרצ"ש רוזנבלט שליט"א].

הש"ץ עומד ברשות הרבים

אם הש"ץ עומד בשביל והצבור רואה אותו אפשר שהש"ץ מצטרף עמהם אף לדעת המחמירים לעיל. וצ"ע. [עי' במ"ב (ס"ק נד ונז) שכת' שאם יש י' וש"ץ במקום מופלג מהם לא מצטרף דוקא אם לא רואים זא"ז (למקילין בזה) ומשמע דבכל גוונא מצרף. וכן י"ל בדעת הפמ"ג (שם) גופא, דהרי מיירי כשהש"ץ בא לצרפן דאז שביל חוצץ אף כשרואים אבל כשבלא"ה רואים זא"ז י"ל דמהני. וכן משמע מהמ"ב (ס"ק נד). ועי' בפרישה (סי' נה אות ז), ולפי דבריו זה דומה לסי' קצ"ה סעי' ב' והא דבסעי' סעי' א' מיירי בשמש הבא לצרפם משא"כ כשהמברך עצמו עומד שם מהני כמבואר בסעי' ב'. אלא דלדעת השעה"צ (סי' קצה אות ו) שכת' די"ל שהחידוש של סעי' ב' שהמוציא חשיב כדין שמש שבסעי' א' י"ל בנ"ד דלא מהני. אלא דאכתי יש י"ל דזימון חמיר טפי. וצ"ע בעת].

איזה שביל מפסיק

דרך המפסיק אינו דוקא רה"ר ממש אלא ה"ה שביל של יחיד. [עי' במ"ב (ס"ק ז) בשם הט"ז וכת' דאפשר דדוקא כשהוא קבוע גם בימות הגשמים, ע"כ]. והיינו שביל שעוברים בנ"א ללכת ממקום למקום [והנה הט"ז הביא סמך לזה מב"ב (נה.), ויוצא משם דשביל היחיד הוא שביל שעוברים בנ"א משדה לשדה, עיי"ש בסוגיא ובחו"מ (סי' רעד סעי' ה)], אבל שביל המשמש המקום נראה שאינו בכלל זה ועל כן שביל שבין בנינים וכדו' אינו בכלל זה. [וכן צדד בחשוקי חמד (ברכות כא :). וכן שמענו בשם הגר"ש גלבר שליט"א]. אולם כביש וכדו' מפסיק (למחמירים לעיל). [הגרמש"ק שליט"א (עטרת מרדכי פסח)].

יש עשרה שמצטרפים והוא שומע מרחוק או מצד השני של רה"ר

היו עשרה במקום א', אפילו מי שאינו עמהם יכול לענות [שו"ע (סי' נה סעי' כ)], והיינו אפי' הוא בבית אחר רחוק לגמרי שכיון שעשרה הם במקום אחד שכינה שרויה ביניהם ואז אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין כל מי שרוצה לצרף עצמו עם אביו שבשמים השוכן בתוך אלו העשרה. [מ"ב (ס"ק ס)]. ויכול לענות אמן, איש"ר, קדושה וברכו וכן יכול להוציאו ידי חובתו בתפלה אם אינו בקי. [מ"ב (ס"ק סא). ועי' בשע"ת (סי' נה אות עד) ובערוה"ש (סי' נה אות כג) שבכה"ג נחשב מתפלל עם הצבור. וכ"כ בחיי משה (או"ח סי' נה) בשם משנה שכיר (סי' יב) שכל השומעים את התפלה מהש"ץ מצטרפים למנין אפי' שעומדים בחוץ ואינם רואים אלו את אלו. אולם במ"ב (ס"ק נב) מבואר דנחשב תפלה בצבור ומ"מ אינו כבצבור ממש. ועי' בהליכ"ש (פ"ה הגה יח) בשם הגרשז"א זצ"ל].

יש טינוף בין המתפללים

י"א שטינוף מפסיק אפילו הוא מרוחק ממנו יותר מארבע אמות כיון שהוא מפסיק בין העשרה לבין זה שרוצה להצטרף עמהם כי גורם לשכינה שאינה שורה בכאן, ואפילו אמן אינו יכול לענות לדעה זו. וכן הדין אם מפסיק עבודת כוכבים או עובד כוכבים. [שו"ע (שם) בשם י"א. ומ"ב (ס"ק סג-סד)]. ויש מקילים. [עי' במ"ב (ס"ק סב) שמדכתב השו"ע דין זה בלשון וי"א משמע דדין זה לא פסיקא ליה וכן משמע מהרמ"א בסי' ע"ט ס"א דלא ס"ל כן. ובכה"ח (סי' נה אות צה) כתב שגם הש"ע סובר כדעת הי"א]. ולמעשה יענה איש"ר וקדושה כי הם רק פסוקים אבל ברכו לא יענה. [מ"ב (שם) בשם חיי"א]. ואם הטינופת נמצא תוך רשות אחרת (כגון תוך פחים טמונים) או שמתפלל בקומה עליונה שהיא מעל י"ט מהקרקע לא חוצץ כלל. [מנח"א (ח"ב סי' עב)].

לשמוע חזרת הש"ץ וקדושה דרך טלפון, רם קול, שידור חי וכדו'

מי שאין בידו להתפלל במנין לכתחלה יתפלל בשעה שהצבור מתפללין [רמ"א (סי' א)], ואם בידו לשמוע קדושה וקדיש דרך הטלפון, רם קול בשידור חי, טוב שיעשה כן ויכוון לצאת ידי"ח קדושה וכדו' מדין שומע כעונה. [ועדיף שיודיעו לש"ץ שיכוין להוציאו דבעינן כוונת שומע ומשמיע]. והעונה אמן על הברכות ששומע בדרך זו יש לו על מי לסמוך. [עי' במנח"ש (ח"ה סי' ט) דס"ל דאין לענות אמן בכה"ג. וכן נקט במועדים וזמנים (ח"ו סי' קה). אולם האג"מ (ח"ד סי' צא אות ד) פסק שיש לענות אמן מספק. ועי' בבאר משה (ח"ג סי' קסו). ועי' עוד בהגה דלהלן לענין שמיעת קרה"ת בכה"ג].

ברכת כהנים מהמפרסות

מנינים שמצטרפים דרך מרפסות וכדו' הכהנים נושאים כפיהם. [עי' לעיל אופן הצירוף למנין. וכן מבואר בשבט הקהתי (ח"ג סי' סה)]. ואם אפשר עליהם להחזיר פניהם כלפי הצבור המתפלל ואם לאו יעשה כלפי העם. [עי' שו"ע (סי' קכח סעי' י) ומ"ב (ס"ק לז)].

טבילת עזרא

הנוהג לטבול טבילת עזרא וחושש משום הדבקות או שאין בידו לטבול, יסמוך על שפיכת ט' קבין ע"י שפיכת מים נגד ראשו וגופו במקלחת שבבית (ויעמוד זקוף ושתי ידיו מונחים נגד לבו ולא ידחק אותם בחיבוק הרבה רק בריווח קצת כדי שיבואו המים גם שם). [עי' בשו"ת צור יעקב (סי' ט) דס"ל שמועיל שפיכת ט' קבין ע"י מקלחת בתנאי שיהי' נוזל בלי הפסק. וכן פסקו החלקת יעקב (יו"ד סי' קיט) והמנח"י (ח"ג סי' טו). אולם דעת החזו"א (דעת נוטה הל' קר"ש הגה צח) שלא מועיל משום שצריך שפיכה בפעם א', וזה א"א כשיש חורים קטנים. והשבט הלוי (ח"א סי' כד) כת' להקל בזה במקום שא"א לו לטבול. ושיעור ט' קבין לחזו"א (מידות ושיעורי תורה) הוא כ- 21.6 ליטר. ולגר"ח נאה השיעור הוא 12.44 ליטר. וכתבנו עוד מזה במילי דטהרה - קדושת הבית]. ומ"מ נראה שסופר סת"ם המדקדק לטבול לפני הכתיבה אם מיקל בימים אלו לשפוך ט' קבין יודיע לקונה שלא טבל ממש. [כי הדבר תלוי במח' אם מהני ט' קבין בכה"ג ויש בזה משום הוראה].

קריאת התורה

טלטול ס"ת ממקום למקום לצורך צבור

צבור שאין להם ס"ת ואין בידם להגיע למקום שיש ס"ת, מותר להביא להם ממקום אחר. ועל כן המקיימים בימים אלו מנינים מצומצמים בבתים רשאים להביא מהבכ"נ ס"ת ע"מ לקרא בצבור. [שו"ע (סי' קלה סעי' יד), בה"ל (שם על סעי' יד ד"ה אין) ובית שערים (או"ח סי מח). ועי' בשמעתא עמיקתא גליון ש"ג]. ואף אם חלק שמעו הקריאה אם יש לפחות ששה שלא שמעו מותר. [בה"ל (סי' קמג ד"ה בפחות)].

לצורך יחידים

אין להביא ס"ת לצורך יחידים שאינם יכולים להגיע לשמוע הקריאה, פרט לצורך פרשת פרה וזכור. [שו"ע (שם), בה"ל (שם) ומ"ב (ס"ק מו)]. אמנם לצורך אדם חשוב בתורה מותר בשעת צורך להביא ס"ת לצורכו, וטוב לקבוע מקום לס"ת כמבואר בסמוך. [רמ"א (שם) ומ"ב (ס"ק נ). ועיי"ש בה"ל (ד"ה ואם הוא) שצידד קצת שמחמת עושר חשיב חשוב].

מכין ארון קודש במקום

אם מכינים ארון ומכניסים שם הס"ת יום או יומיים, אין איסור להוציא הס"ת אף לצורך יחיד. [רמ"א (סי' קלה סעי' יד)]. ויש מקילים שאם הכינו מקום לס"ת אפילו לצורך אותו יום בלבד מותר להוציאו משם. [מ"א (ס"ק כב), א"ר (אות יח), פמ"ג (מ"ז ס"ק יב) ומהרש"ם (דעת תורה שם ד"ה אבל). ועי' בערוה"ש (אות לב) שהמנהג לדקדק שיקראו בו ג"פ דזה מקרי כקביעות. אולם דעת הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש תפלה פי"ב אות לח) שאין למנהג זה יסוד. ודעת האג"מ (יו"ד ח"ד סי' סא אות יג) שיש להשתדל לכתחלה לקרוא ג"פ]. ויש מפוסקי בני ספרד שאוסרים אף כשמכינים מקום לס"ת. [כה"ח (אות פג) כי לפי הזוהר שאוסר אף להוצא מבהכ"נ לבהכ"נ אף כשמייחד לו מקום אסור].

לברך על הקריאה מרחוק – מהמרפסת וכדו'

ניתן לסמוך במצב זה שהעולים לתורה יברכו מריחוק מקום כגון מהמרפסת שם הם מתפללים ויוצאים ידי"ח ע"י הבעל קורא מדין שומע כעונה אפילו אינם רואים את הכתב. [עי' ברמ"א (סי' קלט סעי' ג) ומ"ב (ס"ק חב-יג). וכן פסק הגר"מ שטרנבוך שליט"א במכתב].

שמיעת קריאת התורה דרך טלפון, שידור חי וכדו'

מי שאין בידו לשמוע קה"ת מחמת שהוא בבידוד וכדו', ובידו לשמוע דרך טלפון או שידור חי, טוב להדר לעשות כן. [דאע"פ שאם לא התפלל בצבור לא חל עליו חובה לשמוע כמבואר בבה"ל (ססי' קלה ד"ה אין מביאין), מ"מ ע"י"ש שעכ"פ יש לו מצוה לשמוע, וע"כ יש מקום להדר בנ"ד לשמוע ע"י טלפון וכדו' כי לפי רוב הפוסקים יש לצדד שמועיל, וכן מבואר בשבה"ל (ח"ה סי' פד) ובאג"מ (ח"ב סי' קח וח"ד קכו), דלא כהמנח"ש (ח"א ס' סי' ט) דס"ל שלא מועיל. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון קנ"ח].

לקרא מתוך חומש (במקום שאין ס"ת)

מקום שאין להם ספר תורה נכון לקרא בחומש בלא ברכה שלא תשכח תורת קריאה. [מ"ב (סי' קמג ס"ק ט). ועי' בבה"ל (סי' רפד ד"ה אסור) שהביא מח' אם אחר קריאה כזו בצבור אם מפטירים אחריה].

השלמת פרשיות שלא שמע
אם בטלו שבת א' קריאת הפרשה בצבור, לשבת הבאה קורין אותה פרשה עם פרשה השייכה לאותה שבת והיינו שיקראו כסדר הכתובות בתורה מתחלה של שבת העבר ואח"כ של שבת זו. [רמ"א (סי' קלה סע' ב) ומ"ב (ס"ק ח). ועי' בבה"ל (ד"ה אם) לענין הדין בזה כשבטלו הקריאה במזיד. ועי"ש במ"ב (ס"ק ה) שאם בטלו בשחרית ובמנחה הסתלק האונס, אם יש פנאי לקרות כל הסדרה יקראו במנחה קודם התחלת התפלה התפלה ויעלו ז' גברי, ואח"כ יאמרו אשרי ובא לציון ויקראו קריאה של מנחה, אבל אם גם במנחה לא הסתלק האונס לא יקראו בב' או בה' אלא יקראו הפר' של שבת הבא].

בטלו כמה שבתות
אם בטלו כמה שבתות י"א שאין לקרות בשבת הבאה כי אם הסדרה האחרונה הסמוכה לזו. [הר"מ מינץ – עט"ז]. וי"א שצריך להשלים בצבור כל הסדרות שביטלו. [א"ר (שם) מדמה לה להשלמת התפלה, ושם הלא קיימא לן בסימן ק"ח דאין משלימין אלא תפלה הסמוכה לה]. ומהגר"א משמע כהדעה הראשונה. [מ"ב (ס"ק ו). ועי"ש (ס"ק ז) לענין אם היו שתי פרשיות מחוברין ולענין פר' ויחי].

רוב הצבור שמע
אם בטלו הקריאה בביהכ"נ אחת ורוב הצבור מביהכ"נ זה שמעו קרה"ת בביהכ"נ אחרת א"צ להשלים אבל אם רוב הצבור לא שמעו כלל אף על פי שיש שם בתי כנסיות אחרות שקראו שמה כדין מ"מ אותן שלא שמעו הקריאה והם רוב הצבור של ביהכ"נ זה צריכין להשלים הקריאה. [מ"ב (ס"ק ז) בשם שערי אפרים]. ועכ"פ אם הצבור מוחל מחמת שאין טרחא דצבורא ראוי להשלים. [עי' בדינים והנהגות לחזו"א (יא, ז) ומעשה איש (ח"ג עמ' קכא-קכב. ח"ה עמ' יד)].

לא התחייבו בקריאה בצבור
החיוב להשלים הוא דווקא באופן שהתחייבו הצבור בקריאה בעת התפילה אלא שמחמת סיבה ואונס לא קראו את קריאת התורה, כי אז חלה עליהם חובת קריאת התורה, אבל במצב שבית הכנסת היה סגור, לא חלה החובה על הציבור, לכן אין חיוב להשלים את הפרשיות החסרות. [שערי אפרים (שער ז אות לט)]. ואם הצבור מוחל שאין משום טרחא דצבורא ראוי להשלים. [עי' בדינים והנהגות למרן החזו"א (יא, ז) ומעשה איש (ח"ג עמ' קכא-קכב וח"ה עמ' יד)].

קריאת שני וחמישי
דוקא קריאה של שבת יש לה תשלומים אבל אם בטלו הקריאה בשני וחמישי אין לו תשלומין ליום שאחריו. [בה"ל (שם ד"ה שבת אחת) בשם האחרונים דלא כעטרת זקנים].

פ ס ח

תענית בכורות

להשתתף דרך הטלפון
הבכורות מתענין בערב פסח. [שו"ע (סי' תע סע' א)]. ונוהגים כיום להקל ולאכול בסעודת סיום מסכת, והמנהג שמתקבצים להמסיים קודם שסיים ומסיים לפניהם המסכת ושומעים ומצטרפים עמו בסיומו ואחר כך עושין סעודה. [מ"ב (שם סס"ק י)]. ואם אין בידו לבוא להשתתף בסיום, בשעת הדחק, כמו במצבנו עתה, יכול לסמוך על שמיעת הסיום דרך הטלפון וכדו'. [הגרשז"א זצ"ל (מעדני שלמה ח"א עמ' ב). ועי' בשמעתא עמיקתא גליון קנ"ח].

מכירת ושריפת חמץ

מכירה על ידי שליח או דרך הטלפון
ישראל רשאי למכור או לתת במתנה גמורה חמצו לאינו יהודי, אפילו שיודע שלא יגע בו כלל אלא ישמרנו לו עד לאחר הפסח ויחזור ויתננו לו. [שו"ע (סי' תמח סע' ג)]. ובזמנינו נהגו למכור החמץ על ידי שליח, והיינו שהקהל נותן לרב שטר הרשאה לבית הדין למכור החמץ עבורו. ומי שאין בידו למסור השטר הרשאה בעצמו, יכול למנות שליח במקומו, ויכול לעשות כן אף ע"י הטלפון. [הגרי"ש זצ"ל (סידור פסח כהלכתו פי"א אות ד)].

חובת בדיקה במקומות שלא יכול לבדוק מחמת סגר על העיר
תקנו חז"ל שבתחלת ליל י"ד בניסן בודקים החמץ לאור הנר, בחורין ובסדקין, בכל המקומות שדרך להכניס שם חמץ. [שו"ע (רסי' תלא)]. ואם לא בדק בלילה בודק ביום י"ד בברכה. ואם לא בדק בודק בפסח בברכה. [שו"ע (סי' תלה סע' א) ומ"ב (ס"ק ה)]. ואם לא בדק אף תוך הפסח יבדוק לאחר הפסח ללא ברכה. [שו"ע ומ"ב (שם)]. ואם אין לו צורך להשתמש במקומות אלו יכול להשכיר אותם לעכו"ם במכירת חמץ ע"מ להפטר מהבדיקה.

ביעור חמץ
נצטווינו בתורה לבער או לאבד החמץ מרשותנו. [שו"ע (סי' תמג) ומ"ב (ס"ק א)]. ועל כן נכון שלא למכור לעכו"ם כל החמץ הנשאר ברשותו, על מנת לקיים מצות השבתה בשעה ששית בחמץ שלו. ולכל הפחות ישאיר כזית חמץ. [מ"ב (סי' תמה ס"ק י וססי' תלו)]. [ובתי הדינים מהכשרים המהודרים מתנים עם עכו"ם במכירת החמץ, שיקנה החמץ רק בסוף השעה הששית, על מנת שיוכלו בעליהם לקיים מצות שריפה בחמץ שלהם].

אין בידו לשרפו
אם אין בידו לשרפו, ניתן לאבדו על ידי שמפורר החמץ לפירורים דקים וזורה אותם לרוח, או זורקו לים. וכמו כן ניתן לזרקו בכיור, באסלה וכדו'. [שו"ע ורמ"א (סי' תמה סע' א) ומ"ב (שם)].

שימוש באלכוהול ג'ל
מותר להשתמש באלכוהול ג'ל בפסח ללא אישור מיוחד, ומ"מ לכתחלה יזהר שלא יגיע למגע באוכל. [ע"פ מומחי כשרות. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון קע"ט]. ומותר להשתמש בג'ל זה בשבת ויו"ט אם הוא עשוי כנוזל הנספג בגוף ללא צורך במים. [שש"כ (פ"מ אות יד)].

טבילת כלים

השתמשות בכלי שאינו טבול
כלי מתכת או זכוכית שנקנה מעכו"ם חייב טבילה. ומלבד חובת הטבלתו יש איסור להשתמש בכלי כל זמן שאינו טבול. ואיסור זה הינו מדרבנן. [בה"ל (סי' שכג סע' יז), ואכמ"ל].

אין בידו להטבילו
אף אם אין בידו להטביל הכלי, וכגון שאין בור הטבילה פתוח וכדו', אסור להשתמש בו ללא טבילה (אפילו לדעת הפוטרים כלי מלון וכדו' מחמת שאין בידו להטבילם). [הגרשז"א זצ"ל (ספר טבילת כלים פי"ד הגה ד). ועי' עוד בזה בשמעתא עמיקתא גליונות ק"ג וקפ"ו].

כלים שאולים שאין בידו להטבילם
יש מי שאומר שאם שואל כלי החייב טבילה אם אין בידו להטבילו מחמת אונס כגון במקומות שהמקווה כלים סגור ראשי להשתמש בו ללא טבילה. [עי' בספר טבילת כלים (פי"ד הגה ד) בשם הגרשז"א זצ"ל שכתי' דאע"פ שלדעתו כלי שהוא אנוס על הטבלתו ראשי להשתמש בו ללא טבילה מ"מ עד כאן לא היקל אלא בכלים שאולים שעיקר חובת הטבילה מוטלת על הבעלים (עי' במנח"י (ח"א סי' מד) דחיוב השואל הוא רק מדרבנן), משא"כ כשהבעלים עצמם לא יכולים להטבילם. ולפי דבריו במקום אונס ראשי לתת הכלים לחברו במתנה ולחזור לקחת אותם בהשאלה. אולם המהרי"ל דיסקין (קו"א סי' ה אות קלו) כתי' דאין זה מהני. ועי' עוד בצי"א (ח"ח סי' כו אות ד"ה נלמד) ובחוט שני (טב"כ עמ' נח)].

לתת אותם לעכו"ם במתנה או להפקירם
במקומות שהמקווה כלים סגור, יתן הכלי לעכו"ם במתנה ולאחר מכן כשיפתחו אותם יחזור ויקנה אותו ממנו ויטבילנו בברכה. [עי' בדרכ"ת (סי' קכ ס"ק קיב) בשם שלחן גבוה, בא"ח (מטות שנה ב' אותיות ח ויא) ומנח"י (ח"ה סי' קכו אות ב). ואף המ"ב (סי' שכג ס"ק לה) אפשר דיודה בנ"ד. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון ק']. ואם אין בידו להשיג עכו"ם יפקיר הכלי לפני שלשה וישתמש בו ולאחר מכן כשיהיה אפשרי להטבילו יחזור ויזכה בו ויחזור ויטבילנו. [מנח"ש (ח"ב סי' סו אות טז). ובאופן שהעכו"ם עצמו מפקיר הכלי כשחוזר וזוכה בו יטבלם בלא ברכה. דיעוי' בהר צבי (יו"ד סי' קט) ובמשנה הלכות (ח"ה סי' קה) שנח' האם גוי שהפקיר כלי יש חובה לטבול וע"כ יטבלם בלא ברכה].

ליל פסח

הלל ביחידות בליל פסח
המתפלל ביחידות בליל יו"ט של שפסח אומר הלל בברכה (לנוהגים כן חברך עליו בצבור). [ברכ"י (סי' תפז אות ח) בשם הרמ"ע מפאנו והובא בכה"ח (שם אות מב). וכן מבואר בתשובה מאהבה (ח"א סי' צ) בשם הנוב"י]. ויש מי שאומר שיש לאמרו בלי ברכה. [הגריש"א זצ"ל (הגדה של פסח עמ' 21)].

אמירת ההגדה
מצות עשה מה"ת לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן, ומצוה להודיע לבנים ואפילו לא שאלו שנאמר והגדת לבנך, אין לו בן אשתו שואלתו, אין לו אשה שואלין זה את זה מה נשתנה הלילה הזה, ואפילו היו כולן חכמים, היה לבדו שואל לעצמו מה נשתנה הלילה הזה. [רמב"ם (חו"מ פ"ז ה"א-ג)].

הלל שבהגדה
אומרים הלל בהגדה, ולכתחלה יש לגמרו (עם הברכה) קודם חצות. [רמ"א (סי' תעז סע' א) ומ"ב (שם ס"ק א)]. מצוה לחזר אחר זימון באמירת הלל כדי שא' יאמר ויענו אחריו "הודו לה'". ומצוה מן המובחר שיהיו שלשה (כדי ששנים יענו אחריו). [שו"ע (סי' תעט סע' א) ומ"ב (ס"ק ט)]. ויכול לצרף לזימון כדי שיענה אחריו, אף את מי שלא אכל עמהם. [רמ"א (שם)]. ואם אין בביתו ג' אנשים יכול לצרף את אשתו ובניו שהגיעו לחינך. [מ"ב (שם)]. ובאופן שאין ג' אלא רק שנים שניהם אומרים "הודו". [מ"ב (ס"ק יא)]. ואם הוא לבד יאמר הודו פעם אחת בלבד.

שימוש באמצעים אלקטרונים לשיחות ועידה
אין להשתמש באמצעים אלקטרונים לשיחות ועידה בליל הסדר אף אם המכשיר דלוק מערב יו"ט. ובמקום חשש פקו"נ ישאל שאלת חכם.

תספורת בחול המועד וספירת העומר

תספורת במועד
אין מתגלחים ומסתפרים במועד [שו"ע (סי' תקלא סע' ב) ומ"ב (ס"ק ג)], בין ע"י ישראל ובין ע"י עכו"ם. [בה"ל (שם ד"ה אין)]. ומ"מ השנה מחמת שהמספרות היו סגורות לפני החג או מחמת חשש הדבקות לא היה אפשרות לאנשים רבים להסתפר, כיון שהוא אונס מפורסם וגלוי לכל אם מתאפשר לו להתגלח במועד ראשי להתגלח אם יש צורך בכך. [עי' במ"ב (שם ס"ק ה). ועי' בשעה"צ (סי' תקלב אות ב) שמוכח שבמקום שהוא אנוס מחמת אונס מפורסם אף אם היה בידו להתגל אלא שמחמת טרדה לא עשה כן ראשי להתגלח במועד]. וכן הדין למי שהיה מבודד במלון לפני החג וכדו' ולא היה לו פנאי לגלח קודם המועד כגון שיצא במועד או בעיו"ט סמוך לחשיכה ראשי לגלח במועד. [עי בשו"ע (סי' תקלא סע' ד) ובמ"ב הנ"ל].

בספירת העומר מחמת צער
יש אומרים שמי שרגיל להסתפר ויש לו צער בגידול השער יכול לגלחו בספירת העומר כי אין זה אלא מנהג. [רדב"ז (סי' תרפז) והגר"ח פלאג'י (הגהות על הרשב"א ח"ח סי' רעא)]. אבל להלכה הדבר אסור אף כשמצטער מריבוי השער. [כן משמע מהבה"ל (סי' תצג) שפסק שהמותרים להסתפר בחוה"מ מותרים להסתפר בעומר, ובחוה"מ אסור להסתפר אף שיש לו צער מחמת שרגיל להסתפר, כמבואר בשו"ע (סי' תקלא), במ"ב ובבה"ל (שם). ויש לדחות דשמא הבה"ל למד מחוה"מ לקולא בלבד כי אין זה אלא מנהג, וצ"ע. ועי' בשעמתא עמיקתא גליון צ"ז]. ומ"מ מותר להסתפר אם צריך לעשות כן לצורך בריאותו. [ערוה"ש (אות ג)], וכן מותר אם ריבוי השער גורם לו מיחוש הראש. [כה"ח (אות יז ואות טו)].

לא הסתפר מחמת אונס
המותרים להסתפר בחול המועד מותרים להסתפר אף בספה"ע, ואם כן בשנה זו שרבים לא היה להם אפשרות להסתפר מחמת שהמספרות היו סגורות לפני החג (או מחמת חשש הדבקות) המיקל להסתפר בימים אלו במקום צורך יש לו על מי לסמוך. [עי' בה"ל (סי' תצג על סע' ב ד"ה נוהגים) שדין ספה"מ כדין חוה"מ. ועי' באג"מ (או"ח ח"ב סי' צו) שתמה על הביאור הלכה והתיר בכה"ג דוקא כשיש משום ניוול. ובמקום צורך יש למיקל על מי לסמוך].

ע נ י נ י ח ו ש ן מ ש פ ט

תשלומים לעובדים המובטלים (גנים, חיידרים וכדו')
אם מחמת מכת מדינה כגון התפשטות מגיפה [עי' ברמ"א (סי' שכא סע' א) ובש"ך (סי' שלד ס"ק ג)], אין ביד העובדים, מלמדים וכדו' למלאות תפקידם י"א שההפסד הוא על בעל הבית (המעסיק והורי התלמידים) ועליו לשלם משכורתם אע"פ שלא עבדו. [עי' רמ"א (רסי' שלד ושכא)]. וי"א שעליהם להתחלק בהפסד בשווה. [סמ"ע (סי' שכא ס"ק ו)]. וי"א שדוקא אם הממשל לא נתן ללמוד וכדו' והמלמד מוכן לקיים תנאו, ההפסד על בעה"ב, אבל במגיפה או שאר מכת מדינה שגם המלמד נאלץ לברוח וכדו' ההפסד על המלמד. [ערוה"ש (שם). ודעת הנתיבות (רסי' שכא) שאם חלה הנער או שברח מחמת דבר, שנאנס מחמת גוף הדבר ששכרו שאין לו לשמור פטור הבעה"ב מלשלם]. ולמעשה כיון שיש מח' בדבר אם הבעל הבית מוחזק בממון מעיקר הדין אינו חייב לשלם. [עי' במהר"מ פאדואה (סי' לט) שכתי' שבמקום שפק אזלינן אחר המוחזק]. ומ"מ ראוי להתפשר לשלם חצי. [החת"ס (אורח"מ כלל ז סי' י) במעשה שהיה הורה להתפשר והוא עצמו שילם הכל].

הבעל הבית מוחזק בממון
אם העובד או המלמד כבר קיבלו הכסף אינם חייבים להחזיר כי הם מוחזקים בממון. [עי' בקצות (סי' שכב ס"ק א)]. ואם מחזיקים בצ'קים, עי' בהערה. [והמחזיק בצ'ק אם חשיב מוחזק לכאורה תלוי במח' הפוסקים הגדרת צ'ק י"א דחשיב כשטר והנותנו מתחייב לשלם. ודעת האג"מ (חו"מ ח"ב סי' טו) דהוי כתשלום ממש כי אסור לבטלו ע"פ דינא דמלכותא. ודעת הגרשז"א והגר"י פישר זצ"ל (הצ'ק בהלכה פי"א ענף ב הגה 27) שהוא דבר שיש בו ערך עצמי בגין סחירותו. ודעת הגרנ"ק זצ"ל (חוט שני שבת ח"ב עמ' שלב) דאין זה נחשב מוחזק במעות כי צ'ק הוי הוראת פרעון בלבד. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון שנ"ז. ואם נימא שדינו כתשלום ממש י"ל דחשיב מוחזק אבל לדעת החולקים י"ל דלא חשיב מוחזק. ועי' בפתח"ש (ח"ה פ"ג הגה כב)].

מנהג המדינה – הסכם על דעת החוק
במקום שיש מנהג במדינה בדברים אלו הולכים לפי המנהג. [שו"ע (סי' רלב סע' ו וסע' יט)]. וכן במקומות שיש חוק שהיה קיים לפני העסקה וע"כ הדבר פשט כמנהג ברור הולכים לפי המנהג. [אג"מ (חו"מ סי' עב) והגריש"א זצ"ל (משפט שלמה ח"ג סי' ג ושמרו משפט ח"ד סי' פה אות ב)].

חתמו חוזה או יש תקנון במקום
כל הדינים הנ"ל נאמרו כשלא התנו אחרת במפורש, אבל אם התנאו הכל הולך לפי התנאי. וכן במקומות שיש תקנון מקובל וע"ד כן משתתפים הכל הולך אחר התקנון. [כי כל תנאי שבממון קיים כמבואר בשו"ע (חו"מ סי' טז סוף ב, סי' עא סע' ג וסי' רכה סע' ה)].

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבעמז"ס שמעתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון – טל': 6761* יש להקיש 3–3–1 שלוחה 65

ניתן לתרום דרך "נדרים פלוס" – יש להקיש: 1. קופות נוספות 2. חניכי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמעתא עמיקתא

הגליון נתרם בעילום שם לע"נ מנגה בת מרדכי ע"ה – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 0503–767–052

© שמעתא עמיקתא – להפצת הגליון במקום מגוריכם או לימודכם נא לשלוח בקשה לדוא"ל: Amikta571@gmail.com